

Отримано: 10 березня 2018 р.

Прорецензовано: 12 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: olia.vynnyk@gmail.com
rub1712@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-85-88

Винник О. Ю., Рубель Н. В. Стратегія залучення читача до співпраці з автором у сучасному англomовному дискурсі програмування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 85–88.

УДК: 811.111 + 004

**Винник Ольга Юрївна,
Рубель Наталія Володимирівна,**
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів**СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ЧИТАЧА ДО СПІВПРАЦІ З АВТОРОМ
У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ПРОГРАМУВАННЯ**

У статті Винник О.Ю., Рубель Н.В. «Стратегія залучення читача до співпраці з автором у сучасному англomовному дискурсі програмування» запропоновано аналіз мовних засобів впливу на психоемоційну сферу адресата в англomовному дискурсі програмування як одному з видів професійного дискурсу. Виявлено різноманітні структури діалогізації та інші риторичні прийоми, які надають текстам англomовного дискурсу програмування характеру дружньої бесіди автора з читачем.

Ключові слова: англomовний дискурс програмування, стратегія, тактика, автор (адресант), читач (адресат).

**Винник Ольга Юрївна,
Рубель Наталія Владимировна,**
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов**СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЧИТАТЕЛЯ К СОТРУДНИЧЕСТВУ С АВТОРОМ
В СОВРЕМЕННОМ АНГЛОЯЗЫЧНОМ ДИСКУРСЕ ПРОГРАММИРОВАНИЯ**

В статье Винник О.Ю., Рубель Н.В. «Стратегия привлечения читателя к сотрудничеству с автором в современном англomовном дискурсе программирования» предложен анализ языковых средств влияния на психоемоциональную сферу адресата в англomовном дискурсе программирования как одном из видов профессионального дискурса. Обнаружено различные структуры диалогизации и другие риторические приёмы, которые придают текстам англomовного дискурса программирования характер дружественной беседы автора с читателем.

Ключевые слова: англomовный дискурс программирования, стратегия, тактика, автор (адресант), читатель (адресат).

**Olha Vynnyk,
Nataliya Rubel,**
The Ivan Franko National University of Lviv**THE STRATEGY OF INVOLVING THE READER IN COOPERATION WITH THE AUTHOR
IN MODERN ENGLISH PROGRAMMING DISCOURSE**

The paper «The Strategy of Involving the Reader in Cooperation with the Author in Modern English Programming Discourse» by O. Yu. Vynnyk, N. V. Rubel focuses on the study of linguistic means of influencing the reader's psychological and emotional sphere in the texts of modern English programming discourse viewed as one of the types of professional discourse. On the basis of the results of the given research, it can be concluded that the strategy under review is implemented through a number of tactics, namely the tactics of personalizing the author's narration, the tactics of inserting "other people's speech" and the tactics of imitating natural dialogue. The research has revealed various structures of dialogization and other rhetorical devices which transform the author's narration into a friendly chat with their reader thereby facilitating confidence between the participants of communication. The sample was selected from programming textbooks published in 2004 – 2011. Some proposals about further research are also made.

Key words: English programming discourse, strategy, tactics, author (addresser), reader (addressee).

У зв'язку з масовою комп'ютеризацією всіх видів діяльності людини увагу мовознавців привертає комунікація у сфері інформаційних технологій. З'являються праці, в яких досліджуються особливості електронної комунікації як спілкування «людина – машина – людина» (Н. Г. Асмус, Є. Н. Галічкіна, С. С. Данилюк, С. В. Заборовська, Л. Ф. Компанцева, П. Є. Кондрашов) та спілкування «людина – машина» (І. П. Біскуб), аналізується комп'ютерний дискурс на матеріалі англійських і російських журнальних статей про комп'ютерні технології (С. Н. Антонова), вивчаються механізми метафоризації комп'ютерних процесів (І. П. Біскуб, Е. Мак-Кормак). У коло досліджень потрапляє англomовна термінологія різних комп'ютерних галузей (Т. В. Акулініна, Л. О. Андрієнко, Г. Г. Бабалова, Е. Р. Брагіна, М. А. Кізіль, В. Д. Сліпецька).

Об'єктом дослідження в цій статті є сучасний англomовний дискурс програмування, що залишився поза увагою дослідників, що й спричиняє необхідність його вивчення з метою проаналізувати вплив фактора адресанта інформації та її адресата, їх взаємодією у комунікації на спосіб передавання професійних знань. **Актуальність** дослідження зумовлена загальною орієнтацією сучасного мовознавства на розгляд мови в комунікативному аспекті, інтересом мовознавців до розроблення проблематики дискурсу в комунікативно-прагматичному і когнітивно-психологічному аспектах його будови й інтерпретації, дослідженням процесів і механізмів іноземномовної фахової комунікації. Фактичним **матеріалом** послуговували англomовні підручники з програмування за 2004 – 2011 роки.

Формально англomовний дискурс програмування у його письмовій формі – це монолог, актуалізація на письмі мови автора, з погляду прагматики – діалог, проте, не автора із самим собою, а автора з потенційним читачем, точніше уявним співрозмовником, як типовим представником тієї соціально-культурної спільноти, якій автор адресує своє повідомлення.

К. В. Ковтун зазначає, що на структуру письмового монологічного тексту впливає гіпотетичний адресат як деяка узагальнена особа [3, с. 11]. Аналогічно, на думку Н. П. Карпчук, орієнтація на гіпотетичного адресата задає конкретну модель інтерпретації дискурсу та є семантичною базою сприйняття тексту. При цьому під терміном *адресат* дослідниця розуміє особу / особи, якій / яким автор надсилає своє послання, заздалегідь орієнтуючись на її / їх уявні загальні характерні риси для побудови повідомлення, яке повністю розуміє ця особа / особи і яке викликає в неї / них фізичну, ментальну чи емоційну реакцію. Окрім побудови гіпотетичної моделі адресата, автор змушений вирішувати й інші завдання у процесі побудови висловлень, а саме моделювання власних відносин із адресатом та прогнозування його можливих реакцій [2, с. 3].

Обумовленість людським фактором, тобто наявністю адресанта інформації та її адресата, їх взаємодією у комунікації, свідчить про інтерактивний характер англomовного дискурсу програмування. Відповідно до визначення, що запропонувала О. К. Рябініна [5, с. 6], *інтерактивність* – текстуальна ознака дискурсу, що забезпечує взаємозв'язок автора та читача через текст. Вивчення проблеми інтерактивності має велике теоретичне значення, оскільки дає змогу виявити зв'язки мови та мислення, принципи реалізації контактостановлювальної функції мови, а також виділити та описати лінгвостилістичні засоби відображення у тексті характерних рис та структурних одиниць усного діалогу, що забезпечують ефективність спілкування у професійній галузі.

Професійний дискурс – це передусім спрямоване мовлення, адресоване читачам-спеціалістам у відповідній сфері діяльності. На думку К. В. Ковтуна, адресованість – обов'язкова властивість тексту, але експлікація адресованості може бути різною [3, с. 11]. Як буде показано далі, у текстах англomовного дискурсу програмування автор вдається до застосування низки тактик, спрямованих на експліцитну діалогізацію монологічного мовлення. Різноманітні структури діалогізації та риторичні прийоми надають текстам англomовного дискурсу програмування характеру бесіди автора з читачем. При цьому значною мірою дається взнаки пресу позиція дружнього ставлення автора до свого читача, налаштування його на рівноправні взаємини та повноцінну співпрацю з автором.

Серед тактик, які реалізують стратегію залучення читача до співпраці з автором особливе місце займає **тактика персоналізації викладу**. Соціальні фактори, зокрема поширення комп'ютеризації, спричинили тенденцію до значної “лібералізації” викладу професійної інформації, що, своєю чергою, позначилося на встановленні неформального типу відносин між автором та читачем в англomовному дискурсі програмування. За нашими спостереженнями, характерною ознакою цього виду професійного дискурсу є персоналізована манера викладу, яка виражається граматично вживанням особового займенника першої особи *I*, його об'єктивним відмінком *me* та відповідним присвійним займенником *my*. Інакше кажучи, суб'єкт текстів англomовного дискурсу програмування – це не якась “безлика” особа, а цілком конкретна людина, оповідач й активний учасник описуваного.

Автор текстів англomовного дискурсу програмування – не лише суб'єкт пізнання та перетворення дійсності, але й *мовна особистість*, що володіє сукупністю вербальних характеристик, які обумовлюють її здатність створювати та сприймати тексти, що відзначаються різним ступенем структурно-мовної складності, глибини й точності відображення дійсності. Основними мовними засобами вираження експліцитної присутності автора у тексті англomовного дискурсу програмування є ті конструкції, у яких на першому місці стоїть вказівка на автора. Наприклад, автор висловлюється від власного імені, використовуючи авторське “я” (*I*) (або “ми” (*we*), якщо книгу написано у співавторстві):

I tend to add a meaningless primary key to migrate to other entities to help me see when there is any ownership [8, с. 40].

In this chapter, we will quickly introduce “hello world” pieces of code to give you hints on what you will discover in the rest of the book [10, с. 33].

Видається можливим припустити, що використання у професійному дискурсі займенників першої особи як лексико-граматичних засобів позначення особи автора свідчить про те, що автор відкрито бере на себе відповідальність за створений ним текст або принаймні за деякі його фрагменти. Крім того, вважає Г. Т. Крижанівська [4], оповідь від першої особи є ознакою суб'єктивності викладу, що зменшує психологічну відстань між адресантом та адресатом.

Автор висловлюється від власного імені та від імені свого читача як рівноправного учасника процесу вивчення деякого референта за допомогою використання формули спільної діяльності – інклюзивного “ми” (*we*):

While that describes the role of the Decorator Pattern, it doesn't give us a lot of insight into how we'd apply the pattern to our own implementation. Let's take a look at the class diagram, which is a little more revealing. [9, с. 29].

Так зване інклюзивне *we* (*our, us*) у цьому прикладі об'єднує у своїй семантиці як адресанта, так і адресата повідомлення. Автор тим самим піднімає читача до рівня свого союзника та рівноправного учасника процесу міркувань на теми, пов'язані з проектуванням та розробленням програмного забезпечення. В. С. Чернявська називає цей прийом створенням семантичного поля “свої”. Особовий займенник “ми” і відповідний йому присвійний займенник “наше” стають розширеним позначенням відправника повідомлення, за допомогою якого він об'єднує себе в адресантній функції з іншими особами. Як наслідок, створюється ефект колективного автора повідомлення, яке ідентифікує єдину позицію обох учасників комунікативного процесу, зближує плани автора та читача [6, с. 48].

Автор висловлюється від власного імені та від імені узагальненого адресата, використовуючи займенник “ми” (*we*), наприклад:

Dijkstra pointed out that no one's skull is really big enough to contain a modern computer program (Dijkstra 1972), which means that we as software developers shouldn't try to cram whole programs into our skulls at once; we should try to organize our programs in such a way that we can safely focus on one part of it at a time [11, с. 117].

Для того, щоб надати ваги власним судженням, підтвердити їх справедливості, а також увести в контекст усталених уявлень, автори текстів англomовного дискурсу програмування нерідко застосовують **тактику введення “чужої мови**. Основними способами передавання “чужої мови” є *циткування й інтерпретація*. Цитування позначає дослівне введення в авторський текст фрагментів чужих текстів, основою якого є збереження автентичності чужого мовлення (аж до розділових знаків та орфографічних помилок), тоді як інтерпретація є авторським тлумаченням чужих слів і призначена головно для виділення лише окремих моментів чужого висловлення. Посилання на деяке фахове джерело автор може застосовувати також з метою протиставлення йому власної думки або навіть критики:

Some writers have asserted that projects that use iterative techniques don't need to focus on prerequisites much at all, but that point of view is misinformed. Iterative approaches tend to reduce the impact of inadequate upstream work, but they don't eliminate it ... [11, с. 91].

Тактика імітування живого діалогу скерована на наближення змодельованої у тексті ситуації до реального спілкування шляхом створення ефекту присутності реального співрозмовника автора. В англомовному дискурсі програмування прикладами мовних засобів, що сприяють внутрішній переорієнтації монологічного за формою викладу на імпліцитний діалог, можуть, наприклад, слугувати речення, в яких мовними сигналами звертання автора до читача виступають особовий займенник *you (yourself)* та присвійний займенник *your*:

When you write LINQ code on your own, you'll likely encounter some problems that weren't covered in the usual examples [10, с. 161].

Автор і читач віддалені один від одного у просторі та часі. Особові займенники у наведених вище прикладах використано з метою зближення “плану автора” та “плану читача”, створення ефекту живої бесіди між ними у реальному часі.

Питальні речення у розповідному тексті – ще один типовий засіб організації висловлень в англомовному дискурсі програмування. Такі речення базуються на своєрідному використанні синтаксису розмовної мови. Його особливість полягає у тому, що якщо у живому, розмовному діалогічному мовленні питання слугує цілям безпосереднього спілкування, то в монологічному професійному мовленні воно є засобом привернення уваги адресата до твердження, висловленого після питання:

Why does it matter? Firstly, search engines give considerable weight to Key words found in a URL [13, с. 9].

У розповідних текстах переважно вживаються два типи запитань – *риторичні* та *гіпофори*. На риторичне запитання пряма відповідь не надається, а лише імплікується у самому питанні. Гіпофора – питання до самого себе, риторичний прийом, у результаті якого мовець відповідає на потенційне запитання адресата. Тобто автор ставить “потрібні” питання і сам дає на них “потрібні” відповіді. Якщо не брати до уваги контрольних запитань у кінці розділу, переважна більшість питальних речень в англомовному дискурсі програмування є саме гіпофорами. Гіпофора полегшує сприйняття повідомлення, дає змогу виділити головне в інформаційному потоці. Як один із основних засобів перспекції, гіпофора привертає увагу адресата до нової для нього інформації, що буде викладена у наступних після питання частинах тексту.

Фактичний матеріал підтверджує, що речення у питальній формі, розосереджені по тексту чи винесені у його назву, активізують думки читача, заохочують його до спільного пошуку рішення або полеміки з автором.

Умовні речення є ще одним способом дати відповідь на потенційні запитання читача, оскільки вони містять перелік ситуацій, проблем або запитань, які можуть у нього виникнути. Як зазначає С. Н. Антонова, намагаючись наперед угадати потенційні запитання своїх читачів, автори звертаються за допомогою до умовних речень, які свідчать про їх уважне ставлення до читачької аудиторії [1, с. 119]. В умовних реченнях повідомляється про шляхи подолання труднощів, пов'язаних із написанням програм, або даються описи необхідних дій у деякій ситуації, наприклад:

If the compiler can make no such inference, the name must be provided as part of the method call. [12, с.199].

На нашу думку, основним персуазивним засобом впливу на читача в англомовному дискурсі програмування є спонукальні речення, оскільки їх роль полягає у спонуканні адресата до практичного застосування інформації й активної співпраці з автором, спрямованої на досягнення комунікативних цілей читача – набуття чи удосконалення знань і навичок програмування:

Now put this into a test harness, TestHookTemplate.java, and call the cookieHookRobot.gomethod [9, с. 160].

Т. В. Яхонтова зазначає, що залучення читача у ментальний простір автора є дуже важливим для адекватного сприйняття інформації, особливо у галузях точних наук, розуміння яких вимагає великих інтелектуальних зусиль [7, с. 254].

Отже, стратегія залучення читача до співпраці з автором у сучасному англомовному дискурсі програмування реалізується за допомогою свідомої імітації автором природного діалогу у парі “автор – читач”. Різноманітні структури діалогізації та риторичні прийоми, серед яких прямі звертання до читача, умовні, спонукальні, питальні речення, надають текстам англомовного дискурсу програмування характеру дружньої бесіди автора з читачем, сприяють інтимізації викладу, створенню атмосфери довіри між комунікантами.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні мовних засобів реалізації стратегії залучення читача до співпраці з автором в інших видах професійного та різних жанрах науково-дидактичного дискурсу.

Література:

1. Антонова С. Н. Функционально-игровой аспект становления компьютерного дискурса: на материале английских и русских журнальных статей о компьютерных технологиях : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Антонова Светлана Николаевна. – Тюмень, 2005. – 24 с.
2. Карпчук Н. П. Адресованість в офіційному та неофіційному англомовному дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови”. / Карпчук Наталія Петрівна. – Х., 2005. – 20 с.
3. Ковтун К. В. Мовні засоби та риторичні прийоми діалогізації сучасного публіцистичного монологу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.02 “Російська мова”. / Ковтун Кароліна Вікторівна – Сімферополь, 2009. – 22 с.
4. Крижанівська Г. Т. Комунікативно-прагматичні та семантико-стилістичні особливості медіа-жанру “інтерв'ю-монолог” (на матеріалі сучасних англомовних жіночих журналів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови”. / Крижанівська Галина Тадеївна. – Львів, 2011. – 19 с.
5. Рябініна О. К. Інтертекстуальність у дискурсі сучасної української преси: лінгвістичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова”. / Рябініна Олена Костянтинівна – Х., 2008. – 19 с.
6. Чернявская В. Е. Дискурс власти и властьдискурса: проблемы речевого воздействия : учеб. пособие / В. Е. Чернявская. – М. : Флинта: Наука, 2006. – 136 с.
7. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації : монографія / Т. В. Яхонтова. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 420 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

8. Davidson L., Kline K., Windisch K. Pro SQL Server 2005 Database Design and Optimization / Louis Davidson, Kevin Kline, Kurt Windisch. – Apress, 2006. – 672 p.
9. Freeman E., Robson E., Bates B., Sierra K. Head First Design Patterns / Eric Freeman, Elisabeth Robson, Bert Bates, Kathy Sierra. – O'Reilly Media, 2004. – 678 p.
10. Marguerie F., Eichert S., Wooley J. LINQ in Action / FabriceMarguerie, Steve Eichert, Jim Wooley. – Manning Publications Co., 2008. – 572 p.
11. McConnell S. Code Complete : a practical handbook of software construction / Steven McConnell. – Microsoft Press, 2004. – 960 p.
12. Michaelis M. Essential C# 3.0 : for .NET Framework 3.5 / Michaelis Mark. – Addison-Wesley, 2009. – 876 p.
13. Sanderson S. Pro ASP.NET MVC 3 Framework / Steven Sanderson. – Apress, 2011. – 618 p.